

Baba Kama Sources 62

רא"ש מסכת בבא קמא פרק א סימן כ

ותימה אם כן שור המועד היכי משכחת ליה כיון דמשמתינן ליה בפעם ראשונה ודוחק לומר כגון דקביל עליה שמתא דרבנן וי"ל אף ע"ג דקרי ליה משונה ומדמי לקרן שינויו גדול משינוי דקרן שהוא נלחם עם מי שגדול ממנו אבל שור בעודו תם לא משמתינן ליה אבל הועד^ו ודאי משמתינן ליה אי נמי מועד לבהמה לא משמתינן ליה כיון דאם הזיק משלם נזק שלם מן העלייה:

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף טו עמוד ב

מדרכי נתן דתני[א] רבי נתן וכו'. אף על גב דהך דרבי נתן לא מיירי בהיזק כי הך דשמעתין אלא בסכנת נפשות כדמוכח קרא דלא תשים דמים בביתך ובשבת נחא דמייתי אהך איתתא דנבח בה כלבא והפילה עוברה התם סכנת נפשות הוי. מהר"י כ"ץ ז"ל.

חידושי הריטב"א מסכת כתובות דף מא עמוד ב

ובין כך ובין כך משמתינן ליה עד דמסלק הזיקא מדר' נתן וכו'. ודוקא בכלב רע וכיוצא בו, אבל בשור דכל מלאכה עביד ורב תבואות בכח שור לא עבדינן הכי אלא אמרינן ליה דלינטריה נטירותא מעלייתא.

רש"י מסכת בבא קמא דף לו עמוד ב

ההוא דתקע ליה - והיה זה תפוס משלו דאי לאו הכי לא מגבינן ליה בבבל.

רש"י מסכת כתובות דף מא עמוד ב

ואי תפס - ניזק ממונא דמזיק גבי קנסא דחצי נזקו דאין צריך לצעוק לפנינו.

תוספות מסכת כתובות דף מא עמוד ב

ואי תפס כו' - פר"ת דדוקא אי תפס את המזיק עצמו אבל דבר אחר לא דלענין מזיק עצמו הקילו חכמים שיכול לתפוס דאל"כ יתפוס כל אשר לו ולא נפיק מיניה דאין דנין דיני קנסות ואם נוציא המותר ונשאר כדי נזק הרי אנו דנין דיני קנסות ודוחק.

רא"ש מסכת בבא קמא פרק א סימן כ

כ אתמר פלגא נזקא. רב פפא אמר ממונא ורב הונא בריה דרב יהושע אמר קנסא [דף טו ע"ב] והלכתא דקנסא הוי¹ הלכך כל דבר משונה אף על פי שיש הנאה להזיקן נפק לה מתורת שן והוי קרן כגון כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכלה תרנגולי רברבי¹ ומשלם חצי נזק אבל צרורות אף על גב דמשלם חצי נזק ממונא הוא דכי אורחיה הוא אלא דהלכה גמירי לה דמשלם חצי נזק. ואף ע"ג דפלגא נזקא קנסא הוא ולא מגבינן ליה בבבל אי תפיס לא מפקינן מיניה ופי' ר"ת ז"ל דוקא תפס דבר המזיק עצמו דבו הקילו חכמים¹ אי תפס בשעת ההיזק אבל מידי אחרינא לא דאי אמרת דבכל (מילי) מידי דתפיס מדידה קאמר דלא מפקינן מיניה אתי לידי תקלה דהיום או למחר יגזול כל אשר יש לו ולא מפקינן משום דאין דנין דיני קנסות וזה יפסיד יותר על מה שהזיק ולא יכולתי לעמוד על דבריו דאם לקח יותר מכדי נזקיו יכולין ב"ד לדון כדי שיחזיר לו המותר ולא מיקרי דיני קנסות בבבל שהרי כבר נפרע מנזקו בתקנת חכמים שאמרו לא מפקינן מיניה ואין אנו דנין אלא להחזיר את המותר הלכך נראה דבכל מידי דתפס לא מפקינן מיניה ואי תפס יותר מכדי נזקו שמין לו ב"ד דמי נזקו ומוציאין מידו המותר² והראב"ד ז"ל כתב ואף על גב דלא מגבינן האידנא קנסות אמור רבנן דמשמתינן ליה עד דמפייס לניזק כראות ב"ד ואם יש להם קצבה מן התורה כחמשים של אונס ומפתה עד דיהיב אותה קצבה³ ולא נהירא דהא אמרינן דלא משמתינן אלא אי אזמניה לדינא לא"י ולא בעי אזיל ועוד לדבריו הרי גובין דיני קנסות בבבל דאין לך גוביינא גדולה מזו הא דמשמתינן ליה דלינקטיה בכובסיה דלישבקיה לגלימיה ועוד כתב דאם הודה ואחר כך באו עדים קי"ל כרב דאמר מודה בקנס⁴ ואח"כ באו עדים פטור ואי תפס מפקינן מיניה² ואי תפס מקמי הודאתו ואחר כך הודה מפקינן מיניה ולא אמרינן דתפיסה מקמי הודאה כעדים דמיא מדא"ל ר"ג לר' יהושע (לקמן דף עד ב) אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות אמר ליה רבי יהושע אין בדבריך כלום שכבר הודית והרי טבי כתופס מקמי הודאה הוה שהרי גופו אצלו היה ואפילו הכי לא יצא לחירות מפני הודאתו של ר"ג אלמא לאו כעדים דמיא ומפקינן מיניה והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דהודאה בב"ד דוקא בעינן⁵ כדאמרינן התם שאני ר"ג דשלא בב"ד אודי והא רבי יהושע אב ב"ד הוה חוץ לב"ד הוה והאידנא ליכא ב"ד והוה ליה כמודה חוץ לב"ד שאין פטור מקנסות כדאמרינן לקמן (דף פד ב) דאין מועד

בבבל משום^מ דבעי העדאה בב"ד וליכא הלכך אי תפס לא מפקינן מיניה בין תפס מקמי הודאה בין תפס לאחר הודאה^ג והא דאמרינן לקמן בפרק כיצד (דף יט ב) ההוא חמרא דאכל נהמא ופלסיה לסלא וחייביה רב יהודה אנהמא נזק שלם ואסלא חצי נזק מיירי בתפס או בדאזמני' לדינא לארעא דישאל והאידינא דאין מומחין בא"י לא קבעינא ליה זמנא התם והר"מ הלוי ז"ל כתב הא דאמרינן אי תפס לא מפקינן מיניה היינו דוקא כשיעור נזקיה או בציר מנזקיה אבל טפי מנזקיה כגון תשלומי כפל וד' וה' אי תפס מפקינן מיניה דלא אשכחן דאמור רבנן גבי נזקין דאי תפס לא מפקינן מיניה אלא במאן דלא תפס טפי מנזקיה כגון פלגא נזקא או כגון ההוא תורא דאלס ידיה דינוקא לקמן בפרק החובל (דף פד א) ועוד תקנתא דעבדו ליה לניזק הוא וכי עבדו ליה לניזק תקנתא בקרנא דלא ליפסוד ממוניה אבל לארווחיה מידי ממונא דאחריני לא תקינו ליה ולא נראה לי דלאו תקנתא היא אלא דינא הוא דמדאורייתא מחייב ליה אלא שאין לו דין בבבל שיכופנו ליתן לו בכל כה"ג עביד איניש [דינא] לנפשיה ולא מפקינן מיניה עד דיהיב כל דמחוייב ליה מדאורייתא ויראה לי שאם בא הניזק לפני ב"ד ואמר קבלו עדותי שאם אתפוש ממונו היום או מחר שלא יוציאנו מידי שאין ב"ד נזקקין לקבל עדותו דכיון דאין דנין דיני קנסות בבבל גם אין נזקקין לקבל עדותו לזכותו אם יתפוס כדאמרינן דאין מועד בבבל דאין ב"ד נזקקין לקבל העדאה אף על פי שאין עתה הוצאת ממון אבל אם תפס הניזק ותבעו המזיק לדין אמרינן לניזק שיביא עדים ואם יראה לדיינים שבדין תפס אומרים למזיק אין אנו דנין לחייבך קנס אבל אם תרצה לפדות מה שתפס משלך תן לו כך וכך ממון דהכי אמור רבנן אי תפסיס לא מפקינן מיניה ואם תפס יותר אמרינן לו להחזיר המותר ואם לא הביא עדים שראוי לזכות בהם אומרים לו שיחזיר מה שתפס. בין כך ובין כך משמתינן ליה עד דמסלק היזיקא מדרבני נתן וכו' לכאורה משמע דקאי אכלבא דאכל אימרי רברבי אפילו פעם אחת דהא קרי ליה משונה ומשלם חצי נזק ותימה אם כן שור המועד היכי משכחת ליה כיון דמשמתינן ליה בפעם ראשונה ודוחק לומר כגון דקביל עליה שמתא דרבנן וי"ל אף ע"ג דקרי ליה משונה ומדמי לקרן שינויו גדול משינוי דקרן שהוא נלחם עם מי שגדול ממנו אבל שור בעודו תם לא משמתינן ליה אבל הועד^ו ודאי משמתינן ליה אי נמי מועד לבהמה לא משמתינן ליה כיון דאם הזיק משלם נזק שלם מן העלייה:

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף טו עמוד ב

אף בבבל הואיל ונתברר שכך הדין אלא שאין כח ביד בית דין זה להגבותו אם תפס הניזק מן המזיק אין מוציאין מידו ומ"מ פירשו אחרוני הרבנים דוקא שתפס גופו של מזיק והוא הכלב והחתול שהרי הואיל ותולדה של קרן הוא הרי הוא בדין תמות ואינו משתלם אלא מגופו ומ"מ אחר ההעדאה אף אנו מגבין אותו ואין צריך לומר שאם תפס שאין מוציאין ויש מפרשים שאף אם תפס שאר נכסים אין מוציאין ממנו עד שיגבהו מגופו של מזיק ובקנס של תשלומי כפל אם תפס יש אומרים שאין מוציאין מידו דוקא כשיעור הקרן אבל אם תפס שיעור הכפל מוציאין ויש חולקים לומר שאף שיעור הכפל אין מוציאין אחר שהתורה זכתהו:

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף לג עמוד א

ואכתי איכא לעיוני דהא אי מודה מיפטר א"כ כי הקדישו היאך קדוש ואנן דומיא דביתו בעינן, וי"ל דמ"מ כל שלא הודה הרי הוא דניזק, והראב"ד ז"ל כתב דקנס דפלגא נזקא שאני דקרנא הוא דמשלם ושותפי נינהו ומכי אודעיה שורך הזיק שורו של פלוני קרנא הוא דמחייבי ליה ואי קדים ומודה בב"ד נמי לא מפטר דמחמת ביעתותא דעדים הוא דקא מודה הלכך כי מסהדי עליה בבית דין איגלאי מלתא דמעיקרא נמי שותפי הוו ע"כ, וגדולה מזו כתב הרב ז"ל בשלהי פרקין גבי אי לא מייתי ראייה שקיל כדקאמר מזיק ואף על גב דקנסא הוא וליכא עדי נגיחה ומודה בקנס פטור, לא דמי האי קנסא לשאר קנסות דהכא קרנא, ובי דינא כי מודה זיל שלים אמרי ליה וכל שכן דאי תפס לא מפקינן מיניה ואף על גב דבשאר קנסות לא דיינינן הכי ע"כ. ולא ירדתי לסוף דעתו של הרב ז"ל דפלגא נזקא למ"ד קנסא הא אמרינן לעיל בשלהי פרקא קמא דאי מודה ביה מיפטר, ואי דבי דינא אמרי ליה זיל שלים ואמר לא משלמנא דקנסא הוא לא מגבי' ליה, האי דינא לא שמעינן ליה בשום דוכתא, ודברי הרב ז"ל צל"ע.

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף לה עמוד ב

ותירץ הוא ז"ל דקנסא דפלגא נזקא שאני משאר קנסא דעלמא דהכא קרנא הוא וכי אתא לבית דין ומודה זיל שלים אמרינן ליה, אלו דברי הרב ז"ל. וכבר כתבתי למעלה (ל"ג א') שאיני יורד לסוף דעתו בזו דפלגא נזקא ודאי אינו משלם ע"פ עצמו כדאיתא בשלהי פרקין קמא, אא"כ יפרש הרב ז"ל דזיל שלים אמרינן ליה אבל אכפויי לא מכפיין לי' דאינו משלם ע"פ עצמו בע"כ אמרינן, וזה תימה שלא שמענו כן בשום מקום. ומסתברא לי דשמעתין כמאן דאמר פלגא נזקא ממונא וכאילו אמר הא לא מייתי ראייה שקיל כדאמר מזיק וכמ"ד פלגא נזקא ממונא ואמאי חטים ושעורים נינהו, כנ"ל.

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף טו עמוד ב

כל שהוא מדין קנס אינו משלם על פי עצמו מעתה המית שורי את שורו של פלוני אם הוא תם אינו משלם וכן המית שורי את עבדו של פלוני אם הוא מועד וכל שאינו משלם שוה בשוה כמה שהזיק אלא או יותר הרי זה קנס חוץ מחצי נזק צרורות שהוא ממון והוא משתלם על פי עצמו:

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף טו עמוד ב

הרבה כתבו בשם גדולי המפרשים בסוף פרק שלישי שחצי נזק של תם משתלם על פי הודאתו הואיל וקרן הוא ואינו דומה לשאר קנסות ותמהו עליהם שהרי בסוגיא זו הקשו למי שאמר שהוא קנס ממה שאמרו המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו וכן אמרו בפרק שור שנגח מ' ב' אם תם הוה מודינא ומפטרנא ומ"מ לא כתבו דבר זה מעולם והם טעו בנוסח דבריהם ומה שכתבו הוא שחצי נזק בבית דין אומרין לו לך ושלם אם הודה אלא שאין כופין אותו מה שאין כן בשאר קנסות שאין אומרין לו שלם כלל ואי תפס לא מפקינן מיניה אבל שאר קנסות כל שהודה מוציאין מידו אף בתפס כך כתבוה בתשובת שאלה ואף בזו יש חולקין לומר שאין אומרין לו שלם כלל ולענין המית שורי את פלוני אם משלם כופר אם לאו יתבאר בפרק רביעי:

תוספות מסכת בבא קמא דף לג עמוד א

איכא בינייהו - דלרבי ישמעאל אין קדוש ואם תאמר ואמאי אין קדוש למאן דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף ל:): למפרע הוא גובה וי"ל דלמאן דאמר למפרע הוא גובה היינו היכא דגבאו לבסוף אבל הכא אם נתרצה ניזק לבסוף לקבל המעות ולא גבאו לרבי ישמעאל אין קדוש ומכל מקום לרבי עקיבא קדוש דשותפין

תלמוד בבלי מסכת מכות דף ה עמוד א

ואמר רבא, באו שנים ואמרו: בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש, ובאו שנים ואמרו: עמנו הייתם בחד בשבתא, אלא בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפש, ולא עוד, אלא אפי' אמרו: ערב שבת הרג פלוני את הנפש נהרגין, דבעידנא דקא מסהדי - גברא לאו בר קטלא הוא. מאי קמ"ל? תנינא: לפיכך נמצאת אחת מהן זוממת - הוא והן נהרגין והשניה פטורה! סיפא מה שאין כן בגמר דין איצטריכא ליה, באו שנים ואמרו: בחד בשבתא נגמר דינו של פלוני, ובאו שנים ואמרו: בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא בערב שבת נגמר דינו של פלוני, ולא עוד, אלא אפי' אמרו: בתרי בשבתא נגמר דינו של פלוני - אין אלו נהרגין, דבעידנא דקא מסהדי - גברא בר קטלא הוא. וכן לענין תשלומי קנס, באו שנים ואמרו: בחד בשבתא גנב וטבח ומכר, ובאו שנים ואמרו: בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא בתרי בשבתא גנב וטבח ומכר - משלמין, ולא עוד, אלא אפילו אמרו: בערב שבת גנב וטבח ומכר - משלמין, דבעידנא דקא מסהדי - גברא לאו בר תשלומין הוא; באו שנים ואמרו: בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ונגמר דינו, ובאו שנים ואמרו: בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא ערב שבת גנב וטבח ומכר ונגמר דינו, ולא עוד, אלא אפי' אמרו: בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ובתרי בשבתא נגמר דינו - אין משלמין, דבעידנא דקא מסהדי - גברא בר תשלומין הוא.

תוספות מסכת מכות דף ה עמוד א

וכן לענין קנס - אבל ודאי לענין ממון לא דכשמעדין דבחד בשבת גנב ובאו שנים ואמרו דבערב שבת גנב ובחד בשבת עמנו הייתם ודאי אין משלמין ממון דבהיא שעתא דמסהדי גנבא בר חיובא אף על גב דלגבי נפשות לא תדמנו לבר חיובא דכל כמה דלא נגמר דינו (נמי הוי בר חיובא משום שאינו ספק כל כך עדות) בממון [הוין] קרוב לודאי שיבואו עדים ויעידו אבל בעדות נפשות דבעינן דרישה וחקירה אז ודאי אמרינן דקודם שנגמר דינו לאו הוי בר חיובא.